

בין הציונות הדתית לחב"ד – תגובת הרב גינזבורג להתנתקות

חנה ריקלין-נתן

ההתנתקות מחבל קטיף וצפון השומרון (2005) הייתה אירוע מכונן בציונות הדתית, אשר תבע מכל אחד מהחוגים הרבניים שלה להגדיר עצמו מחדש. מאמר זה מתייחס למשנתו של הרב יצחק גינזבורג, אשר קנתה אחיזה בציונות הדתית באמצעות תלמידיו, משנה אשר בלטה בחריפותה עוד לפני ההתנתקות, וביתר תוקף אחריה. המאמר מציג את תגובת הרב גינזבורג להתנתקות מבחינת התייחסותו לשאלת התאודיצייה, תפיסתו ההיסטוריוסופית, קריאותיו הלכה למעשה בהתמודדות עם ההתנתקות, הכרעתו בנושא הסרבנות, ומסקנותיו לגבי היחס למדינת ישראל לאחר ההתנתקות. כל אלו מאפשרים לעמוד על מקורות היניקה שלו, ומובחנותו מהתפיסה החב"דית המסורתית מחד גיסא, ומההגות הציונית הדתית מאידך גיסא. כך אפשר לראות כי תפיסתו של הרב גינזבורג את ההתנתקות מעידה על הגותו האימננטית, הרואה את עיקר ההתרחשות ההיסטורית כנגזרת מההשגחה ומתהליכים הקשורים לשדה הרוח והתודעה. משנתו האימננטית החזקה גורמת לו לנתח את ההתנתקות וריפוייה בעיקר בכלי התודעה.

על אף שבסיס האם של הרב גינזבורג הוא חסידות חב"ד, הרב גינזבורג חלק רשות לעצמו בתורת הגאולה שלו בעצם ראיית התקופה כימות המשיח ובזיהוי מדינת ישראל כשלב בגאולה. אדמו"רי חב"ד נעו בין שלילת הציונות ויחוסה לסיטרא אחרא לבין השלמה איתה, אך בוודאי לא זיהו אותה עם הגאולה. כל יוזמה לקידום הגאולה, שאינה עוסקת בקידום תורה ומצוות, נתפסת בחב"ד כפסולה. הרב גינזבורג לעומת זאת, רואה את מדינת ישראל כאחד משלבי הגאולה, ומייחס חשיבות ליוזמה האנושית בגאולה בבניית יישובים, בכינון החקלאות, בהקמת מוסדות ממלכתיים וכיוצא באלה. הרב גינזבורג משליך עקרונות שונים אשר עיצב הרבי מלובביץ' בנוגע לתקופת הגאולה העתידית – לתקופתנו אנו. כלומר, הרב גינזבורג נעזר בטרמינולוגיה החב"דית ומרחיב כל העת את תפיסת הגאולה שלה למצבים היסטוריים פרטיקולריים ולתהליכים בעולם המעשה.

גורם משמעותי נוסף בעיצוב הגותו של חוג הרב גינזבורג, הוא המשנה הציונית הדתית שהרב גינזבורג מתכתב איתה בגלוי או בסתר. בין שתי התורות המשיחיות הללו ריחפה המחלוקת בין תפיסת המשיח כדמות פרסונלית או תהליכית, בין תפיסת הגאולה כתהליך ניסי וכתוצר של יוזמה אלוהית, או כטבעית, מתפתחת ויוזמה על

תקציר

ידי האדם. הרב גינזבורג, כמי שניצב מבחינה מסוימת בין חב"ד לציונות הדתית, מבקר את הציונות הדתית על התמקדותה בעשייה הגשמית והזנחת הרוח, כשם שהוא מבקר את חב"ד על הזנחת עולם הטבע בתהליך הגאולה והתבצרות בעולם הרוח בלבד. על אף שהרב גינזבורג אינו מזדהה עם חסידות חב"ד מחד גיסא ועם הציונות הדתית מאידך גיסא, ואולי דווקא משום כך, משנתו היא חוליה מחברת בין שתי התנועות המשיחיות הגדולות בדורנו. השוואת תגובת הרב גינזבורג והציונות הדתית להתנתקות מסייעת לעמוד על יסודות סלע האם של כל אחת מהגישות, ולראות כיצד בסופו של דבר הנחות תאולוגיות, כגון תפיסת הממשות של עולם החומר והמעשה והיחס ביניהם לבין עולם הרוח, הן המעצבות את הגישה הסובלנית או חסרת הסבלנות לקשיים שיוצר המפגש בין הציונות ליהדות. אני רוצה לטעון כי משנת הרב גינזבורג היא מזיגה ייחודית של רעיונות משיחיים של שני זרמים אלו, ובה בעת חסרה משנה זו את מערכת האיזון המשיחי של אדמו"ר חב"ד האחרון ושל תלמידי הרב צבי יהודה הכהן קוק. משום כך היא הופכת לתנועה משיחית תוססת ביותר באורתודוקסיה היהודית בת זמננו.

חנה ריקלין-נתן, החוג למחשבת ישראל, המכללה האקדמית הרצוג (מייסודן של מכללות ליפשיץ והרצוג), אלון שבות, ירושלים ומגדל עוז
hanariklin@gmail.com